

खोटाङ जिल्लाको हलेसी क्षेत्रमा प्रचलित लोककथाको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र नेपाली विषयको
स्नातकोत्तर तह (प्राइभेट) द्वितीय वर्षको
दसौँ पत्र (५४०-६) को आंशिक प्रयोजनको लागि

प्रस्तुत

अध्ययन पत्र

अध्ययनकर्ता

बोधराज पौडेल
प्राइभेट

२०७२

कृतज्ञता-ज्ञापन

यो अध्ययन पत्रलाई तयार गर्नका लागि सल्लाह सुभाब प्रदान गर्नु हुने आदरणीय गुरु प्रा.डा. श्री खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलेले शीर्षक छनोटदेखि नै अत्यन्त सहजताका साथ अध्ययनको विषय र मार्गदर्शन दिनुभएकोमा म गुरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

यस अध्ययन पत्रको तयारीका लागि विभिन्न समयमा सल्लाह, प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने प्रा.डा. श्री कृष्णप्रसाद घिमिरे त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय शिक्षण विभागमा कार्यरत श्री महेश तिवारी, स्थानीय लोककथा वाचक एवम् अन्य स्थानीय महानुभाव प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । अध्ययन पत्रको सामग्री संकलनका क्रममा सहयोग गर्नुहुने अनन्य मित्र श्री होमशंकर बास्तोला, श्री खम्वराज राई, श्री शेषकुमार पौडेल र श्रीराम राईको सहयोगलाई बिर्सन सकिदैन । आवश्यक पुस्तक उपलब्ध गराइ सहयोग पुऱ्याउने त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालय परिवार र प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरूमा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

मिति:-२०७२।१।२।१५

.....

बोधराज पौडेल

मानविकी तथा समाज शास्त्र नेपाली विषयको

स्नातकोत्तर तह

दोस्रो वर्ष दसौं पत्र (५४०-६)

प्राइभेट परिक्षार्थी

त्रि .वि .वि .र .नं. ६-१-९९९-४३७-२००४

रोलं. ९६२०१४७/२०७०

पहिलो परिच्छेद
अध्ययनपत्र परिचय

१.१ विषय परिचय	
१.२ समस्या कथन	१
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	१
१.४ अध्ययनको सीमाङ्कन र क्षेत्र	२
१.५ पूर्वकार्यको समिक्षा	२
१.६ अध्ययन विधि	२
१.७ अध्ययन पत्रको रूपरेखा	३

दोस्रो परिच्छेद
खोटाङ जिल्लाको हलेसी क्षेत्रको परिचय

२.१ खोटाङ जिल्लाको हलेसी क्षेत्रको परिचय	४
२.२ भौगोलिक अवस्थिति	५
२.३ राजनैतिक तथा प्रशासनिक विभाजन	६
२.४ प्राकृतिक सम्पदा	६
२.५ जनसङ्ख्या विवरण	७
२.६ धार्मिक अवस्था	८
२.७ भाषागत अवस्था	८
२.८ औषत कृषि उत्पादन हेक्टरमा	८
२.९ शैक्षिक संस्थाहरू	९
२.१० स्वास्थ्य सेवा	९
२.११ सूचना तथा सञ्चार	१०
२.१२ वित्तीय संस्था	११
२.१३ जिल्लामा लाग्ने प्रमुख हाट बजारहरू	११
१.१४ जिल्लाको प्रमुख धार्मिक स्थलहरू	११
१.१५ विद्युत् सेवा	१२
१.१६ यातायात	१२
१.१७ हवाई सेवा	१३

तेस्रो परिच्छेद

खोटाङ जिल्लाको हलेसी क्षेत्रमा सङ्कलित लोककथा

१. ठेगा	१४
२. मूर्ति	१६
३. अल्लुकीको विजय	१९

४. एक उपाय तीन वर	२०
५. जयपति थानी	२१
६. कालो भूत	२३
७. ताप	२६
८. सुनकोसी र दुधकोसी	२८
९. बाध्यता	२९
१०. दशा	३१

चौथो परिच्छेद

खोटाङ जिल्लाको हलेसी क्षेत्रमा सङ्कलित लोककथाको विश्लेषण

४.१ कालोभूत	३३
४.१.१ कथानक	३३
४.१.२ पात्र	३३
४.१.३ उद्देश्य	३४
४.१.४ भाषाशैली	३४
४.१.५ निष्कर्ष	३५
४.२ ठेगा	३५
४.२.१ कथानक	३५
४.२.२ पात्र	३५
४.२.३ उद्देश्य	३६
४.२.४ भाषाशैली	३६
४.२.५ निष्कर्ष	३७
४.३ एक उपाय तीन वर	३७
४.३.१ कथानक	३७
४.३.२ पात्र	३७
४.३.३ उद्देश्य	३८
४.३.४ भाषाशैली	३८
४.३.५ निष्कर्ष	३८
४.४ अल्लीको विजय	३८
४.४.१ कथानक	३८
४.४.२ पात्र	३८
४.४.३ भाषाशैली	३८
४.४.४ उद्देश्य	३९
४.४.५ निष्कर्ष	३९
५.५ दशा	३९

५.५.१ कथानक	३९
५.५.२ पात्र	३९
५.५.३ भाषाशैली	४०
५.५.४ उद्देश्य	४०
५.५.५ निष्कर्ष	४०

पाँचौ परिच्छेद

उपसंहार तथा निष्कर्ष	४१
----------------------	----

परिशिष्ट

खोटाङ जिल्लाको नक्शा	४३
सन्दर्भसूची	४४